

Аналітична записка

Процедура макроекономічних дисбалансів: як впровадити в Україні?

Грудень 2025

Олександра Бетлій

Авторка: Олександра Бетлій, провідна наукова співробітниця ІЕД

Матеріал підготовлено в рамках проєкту «Україна-міжнародна спільнота: співпраця заради економічної стійкості країни» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

© Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2025

Резюме

Запровадження Процедури макроекономічних дисбалансів (ПМД) в Україні є невід’ємною частиною процесу європейської інтеграції та стратегічним інструментом забезпечення довгострокової макрофінансової стабільності. В цілому, ПМД є елементом Європейського семестру.

Процедура макроекономічних дисбалансів – це механізм нагляду ЄС, створений для виявлення, запобігання та виправлення макроекономічних ризиків, що можуть загрожувати стабільності окремих країн або всього валютного союзу. Юридичну основу складають Регламенти №1176/2011 та №1174/2011, які мають пряму дію і не потребують транспозиції в національне законодавство, проте вимагають розбудови внутрішньої інституційної системи реагування.

Процедура починається зі щорічного Звіту механізму попередження (AMR), заснованого на Таблиці індикаторів (Scoreboard), який готує Єврокомісія. Аналіз Таблиці індикаторів не є механічним, хоча відхилення показників від “нормативних” значень є відправною точкою для глибшого аналізу. Він включає економічний аналіз та враховує економічні прогнози на 2-3 роки. Для країн із виявленими ризиками (дисбалансами) Єврокомісія проводить Поглиблені огляди. Вони базуються на економічному моделюванні, визначенні стійкості боргу та аналізі впливу відхилень економічних індикаторів від звичайних значень на стійкість економіки.

Моніторинг здійснюється переважно на рівні ЄС, але у разі виявлення ризиків/дисбалансів та формування відповідних рекомендацій відповідальність за їх впровадження лежить на уряді країни. Як і для будь-яких інших реформ ключовим фактором успіху є «національна власність» (ownership) впроваджених змін, що передбачає структурований діалог із парламентом та соціальними партнерами для формування внутрішнього консенсусу.

Пріоритети для уряду України:

1. Визначення єдиного органу-координатора та створення технічних робочих груп за напрямками макроекономічного нагляду.
2. Приведення календаря підготовки Державного бюджету у відповідність до графіку Європейського семестру та інтеграція рекомендацій ЄС у середньострокові фіскальні структурні плани.
3. Гармонізація методологій збору даних із вимогами Євростату, підготовка звітів із самооцінки якості статистики та розвиток навичок персоналу для роботи з елементами ПМД.

Важливо зазначити, що ПМД - це одна зі складових Європейського семестру, яка наразі переважно проводиться інституціями ЄС. Відповідно вона вимагає порівняно небагато додаткових зусиль поза межами загальних потреб впровадження Європейського семестру та правил ЄС щодо статистики. Зважаючи на попередній досвід економічних криз в Україні запровадження ПМД має стати не просто формальним звітуванням перед ЄС про проведені кроки для усунення виявлених дисбалансів, а стратегічним інструментом «економічного аудиту», який дозволить виявляти та коригувати вразливості до того, як вони переростуть у системні кризи.

Скорочення

AMR	Alert Mechanism Report (Звіт механізму попередження)
CSRs	Country-Specific Recommendations (Специфічні для країн рекомендації)
DSA	Debt Sustainability Analysis (Аналіз стійкості державного боргу)
EIP	Excessive Imbalance Procedure (Процедура надмірного дисбалансу)
IDR	In-Depth Review
IT	Інформаційні технології
ВВП	Валовий внутрішній продукт
ЄК	Європейська комісія
ЄС	Європейський Союз
ЄЦБ	Європейський центральний банк
МВФ	Міжнародний валютний фонд
НБУ	Національний банк України
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ПМД	Процедура макроекономічних дисбалансів (MIP, Macroeconomic Imbalance Procedure)
ПСЗ	Пакт стабільності та зростання (SGP, Stability and Growth Pact)

Зміст

Вступ	7
Європейський семестр	7
Що таке «Процедура макроекономічних дисбалансів»?	8
Таблиці індикаторів	10
Звіт механізму попередження (Alert Mechanism Report)	16
Поглиблені огляди (In-Depth Reviews)	17
Посилений моніторинг (Specific monitoring).....	18
Процедура надмірного дисбалансу (Excessive Imbalance Procedure)	20
Роль інституцій ЄС у ПМД	21
Роль держав-членів та національні механізми координації.....	22
Висновки.....	24
Рекомендації	26
Додаток	29
<i>Розклад Європейського семестру</i>	<i>29</i>

Вступ

Світова економічна та фінансова криза 2008 року спонукала різні держави та інституції розробляти інструменти, які б дозволяли в майбутньому уникати таких криз та робити економіку держав сильнішою. Так, Міжнародний валютний фонд (МВФ) розробив свій інструмент Early warning exercise¹, який фактично є картою індикаторів, які підсвічуються червоним, якщо вони наближаються до критичних значень. Криза також показала потребу подібних інструментів і для держав-членів ЄС. Так, спочатку було запроваджено Європейський семестр, який допомагає координувати національні економічні та фінансові політики держав-членів, а в межах нього – процедуру макроекономічних дисбалансів.

Відповідні процедури та правила має запровадити Україна в межах виконання кроків з переговорного розділу 17 «Монетарна та економічна політика». При цьому, на відміну від багатьох кроків в цьому розділі, в межах запровадження процедури макроекономічних дисбалансів ключову роль відіграє Європейська комісія, а не сама держава-член. Це робить впровадження змін і легшим, і складнішим одночасно. В цій аналітичній записці представлено короткий огляд, що таке процедура макроекономічних дисбалансів і що важливо зробити в цій сфері Україні.

Європейський семестр

Європейський семестр (англ. European Semester) – щорічний цикл координації економічної, фінансової, соціальної та бюджетної політики в межах Європейського Союзу. Він був запроваджений у 2010 році як реакція на фінансову кризу, щоб забезпечити узгоджене управління економікою в державах-членах і зміцнити економічну стабільність у всьому ЄС.

Процес триває протягом року й охоплює кілька етапів: оцінювання макроекономічної ситуації та структурних реформ у країнах-членах, формулювання рекомендацій на рівні ЄС, подання національних планів реформ і бюджетів, а також моніторинг виконання. Європейський семестр охоплює низку інструментів, включно з Європейським механізмом стабільності, Процедурою макроекономічних дисбалансів (ПМД), Пактом стабільності та зростання (ПСЗ), а також координацією політик у сфері зайнятості, соціальної політики та економічного зростання. Він покликаний забезпечити узгодженість політик держав-членів із

¹ Early warning exercise, <https://www.imf.org/en/about/factsheets/sheets/2023/early-warning-exercise>

загальноєвропейськими цілями, зокрема в межах [Європейської стратегії сталого розвитку до 2030 року](#).

Як визначила Єврокомісія: «У випадках, коли ризики переважно пов'язані з проблемами фіскальної стійкості та коли необхідні політичні заходи значною мірою належать до сфери фіскальної політики, Пакт стабільності та зростання має розглядатися як відповідний інструмент для нагляду та надання політичних рекомендацій. Коли існують ширші макроекономічні ризики на додаток до фіскальної стійкості, включаючи можливі додаткові ефекти (*spillover effects*), які вимагають ширшої політичної відповіді, Процедура макроекономічних дисбалансів має доповнювати нагляд у рамках ПСЗ. У випадках, коли вразливості не пов'язані з високим боргом або фіскальною неефективністю, ПМД буде основним засобом забезпечення достатньо надійного механізму нагляду.» ([2024 European Semester: Spring Package Communication](#)).

Європейський семестр має однорічний цикл (див. Додаток). На першій фазі (листопад-травень) держави-члени ЄС обговорюють економічні та бюджетні плани та домовляються про пріоритети. На другій фазі (червень-жовтень) – національний семестр – держави-члени повинні привести у відповідність свої політики, передусім бюджети держав на наступний рік. Європейська комісія при цьому відіграє ключову роль в Європейському семестрі: вона оцінює проекти бюджетів, поданих державами-членами, та надає рекомендації до них. Всі [звіти по кожній країні](#) оприлюднюються на сайті Європейської комісії.

Фактично Україні потрібно буде змінити законодавство, щоб врахувати нові терміни підготовки закону про Державний бюджет і передбачити узгодження пріоритетів та параметрів бюджету з Європейською комісією. Раніше єдиною інституцією, з якою фактично Україна узгоджувала індикатори, був Міжнародний валютний фонд.

Що таке «Процедура макроекономічних дисбалансів»?

[Процедура макроекономічних дисбалансів](#), ПМД (*Macroeconomic Imbalance Procedure, MIP*) – механізм моніторингу та координації економічної політики, запроваджений Європейським Союзом у відповідь на фінансову та боргову кризу 2008–2010 років. Мета ПМД полягає у виявленні, запобіганні та виправленні потенційно шкідливих макроекономічних тенденцій, які можуть негативно впливати на стабільність окремих країн-членів ЄС або ЄС у цілому. У межах процедури Європейська комісія щороку аналізує економічні індикатори держав-членів за

допомогою набору індикаторів (*scoreboard*), зокрема щодо зовнішньоторговельного балансу, боргу, конкурентоспроможності та динаміки цін.

Запровадження процедури покликане посилити ефективність економічного управління в ЄС, зокрема в межах [Європейського семестру](#) (*European Semester*), забезпечуючи своєчасне виявлення дисбалансів до того, як вони переростуть у кризу. Якщо дисбаланси визнаються надмірними, Комісія може ініціювати коригувальні заходи, а для країн Єврозони навіть застосовувати санкції у разі невиконання рекомендацій. Таким чином, процедура ПМД спрямована на підвищення стійкості економік держав-членів і запобігання повторенню системних ризиків.

Процедура макроекономічних дисбалансів працює як частина щорічного циклу економічного моніторингу та керівництва ЄС. Вона була запроваджена як частина так званого законодавчого пакета "Six-Pack" («Шість актів»), який набув чинності в кінці 2011 року. Два регламенти ЄС формують правову основу Процедури макроекономічних дисбалансів :

1. [Регламент \(ЄС\) № 1176/2011](#) про запобігання та корекцію макроекономічних дисбалансів: визначає саму ПМД і застосовується до всіх держав-членів ЄС, охоплених цією процедурою.
2. [Регламент \(ЄС\) № 1174/2011](#) про примусові заходи щодо корекції надмірних макроекономічних дисбалансів: передбачає механізм застосування санкцій з метою забезпечення виконання рекомендацій у межах ПМД, проте лише для країн Єврозони.

Основною договірною основою для здійснення моніторингу в межах ПМД є стаття 121 Договору про функціонування Європейського Союзу, яка закладає принципи багатостороннього нагляду в ЄС. Механізм застосування санкцій, передбачений Регламентом 1174/2011, спирається на статтю 136 цього Договору у поєднанні зі статтею 121, що дає підстави для посиленого нагляду та координації економічної політики для країн Єврозони.

Важливо зазначити, що регламенти ЄС, які регулюють Процедуру макроекономічних дисбалансів (№1176/2011 та №1174/2011), мають пряму дію і не потребують транспозиції в національне законодавство.

ПМД базується на тому, що економічна політика однієї країни має пряме значення для інших держав-членів, оскільки в умовах глибокої інтеграції та єдиного ринку негативні ефекти можуть швидко поширюватися через кордони. Процедура застосовується симетрично: для прикладу, ретельного нагляду та аналізу потребують не лише дефіцити поточного рахунку, а й надмірні профіцити, які можуть свідчити про недостатнє внутрішнє споживання чи низький рівень інвестицій.

Такий підхід забезпечує стабільність не лише окремої країни, а й усього економічного та валютного союзу, запобігаючи накопиченню дисбалансів в одній або кількох чи багатьох країнах, що загрожують спільним політичним цілям ЄС.

Є кілька елементів Процедури макроекономічних дисбалансів (про які детальніше розказано нижче):

- ✓ Звіт механізму попередження (Alert Mechanism Report)
- ✓ Таблиця індикаторів (Scoreboard)
- ✓ Поглиблені огляди (In-Depth Reviews)
- ✓ Специфічний моніторинг (Specific monitoring)
- ✓ Процедура надмірного дисбалансу (Excessive Imbalance Procedure)

Фактично регулювання процедури макроекономічних дисбалансів визначено на рівні ЄС і стане обов'язковим для України після набуття членства в ЄС. Це означає, що в національному регулюванні мають бути визначені органи, відповідальні за діалог з Єврокомісією про цю процедуру.

Таблиці індикаторів

Процедура макроекономічних дисбалансів є аналізом даних за чітко зазначеними категоріями. [Таблиця індикаторів \(scoreboard\) ПМД](#) – набір відібраних економічних індикаторів, за допомогою яких здійснюється скринінг усіх держав-членів ЄС на предмет потенційних економічних дисбалансів, що можуть потребувати політичного втручання. Таблиця індикаторів включає як основні, так і допоміжні індикатори, які охоплюють ключові сфери макроекономічної стабільності: зовнішньоторговельний баланс, конкурентоспроможність, рівень заборгованості, динаміку цін на ринку нерухомості, індикатори фінансового сектору та ринку праці.

Відповідно до Звіту механізму попередження, підготовленого в межах Європейського семестру 2026 року, таблиця Індикаторів моніторингу Процедури макроекономічних дисбалансів містить 13 основних індикаторів, які вимірюють внутрішні та зовнішні дисбаланси, а також соціальні індикатори та індикатори ринку праці (див. Таблицю 1).

Таблиця 1: Індикатори моніторингу Процедури макроекономічних дисбалансів

Індикатор	Одиниця виміру	Джерело даних	Статистична база
Сальдо поточного рахунку (% ВВП) (<i>Current account balance (% of GDP)</i>)	Середнє за 3 роки	Євростат	BoP/NA

Індикатор	Одиниця виміру	Джерело даних	Статистична база
Чиста міжнародна інвестиційна позиція (<i>Net international investment position</i>)	% ВВП	Євростат	BoP/ NA
Реальний ефективний валютний курс (42 торговельні партнери, дефлятор НІСР) (<i>Real effective exchange rate (42 trading partners, HICP deflator)</i>)	Зміна за 3 роки, %	DG ECFIN	-
Експортна динаміка щодо розвинених економік (<i>Export performance against advanced economies</i>)	Зміна за 3 роки, %	Євростат/ОЕСР	BoP
Індекс номінальних витрат на оплату праці на одиницю продукції, за годину (2015 = 100) (<i>Nominal unit labour cost index, per hour worked</i>)	Зміна за 3 роки, %	Євростат	NA
Валовий борг сектору загального державного управління (<i>General government gross debt</i>)	% ВВП	Євростат	EDP/GFS
Борг домогосподарств, консолідований (<i>Household debt (+NPISH), consolidated</i>)	% ВВП	Євростат	Нацрахунки (фінрахунки)
Борг нефінансових корпорацій (консолідований) (<i>NFC debt - consolidated</i>)	% ВВП	Євростат	Нацрахунки (фінрахунки)
Кредитні потоки до домогосподарств, консолідовані (<i>Household credit flow (+NPISH), consolidated</i>)	% боргу (t-1)	Євростат	Нацрахунки (фінрахунки)
Кредитні потоки до нефінансових корпорацій, консолідовані, без ПІІ (<i>NFC credit flow - consolidated, excl. FDI</i>)	% боргу (t-1), без ПІІ	Євростат/ЄЦБ	Нацрахунки (фінрахунки)
Індекс цін на житло, номінальний (<i>House price index, nominal</i>)	Зміна за рік, %	Євростат	Статистика нерухомості
Рівень безробіття (<i>Unemployment rate</i>)	% робочої сили 15–74	Євростат	EU-LFS

Індикатор	Одиниця виміру	Джерело даних	Статистична база
Рівень участі в робочій силі (<i>Labour force participation rate</i>)	Зміна за 3 роки, в.п. (% населення 15–64)	Євростат	EU-LFS

Примітки: BoP – платіжний баланс; GFS – статистика фінансів державного сектору; EDP – статистика за процедурою надмірного дефіциту; HICP – гармонізований індекс споживчих цін; NPISH – некомерційні інституції, що обслуговують домогосподарства; LFS – статистика ринку праці; в.п. – відсоткові пункти; FDI – прямі іноземні інвестиції.

Джерело: 2026 European Semester: Alert Mechanism Report – Statistical Annex, https://commission.europa.eu/document/download/bb313c6b-22fa-4cc0-8e8f-0f14a660a037_en?filename=SWD_2025_900_2_EN.pdf

На додаток до основних індикаторів моніторингу ПМД також передбачено ще перелік із 23 допоміжних індикаторів, які надають додаткову інформацію щодо аспектів, пов'язаних із загальною макроекономічною ситуацією, номінальною та реальною конвергенцією всередині та поза межами ЄС й зони євро, а також містить деталізовані дані про ряд внутрішніх та зовнішніх економічних параметрів (див. Таблицю 2). Допоміжні індикатори розширюють інформаційну базу для розуміння потенційних дисбалансів, щоб виробити правильні заходи політики з їх корекції.

Таблиця 2: Допоміжні індикатори Процедури макроекономічних дисбалансів

Індикатор	Одиниця виміру	Джерело даних	Статистична база
Чиста міжнародна інвестиційна позиція (без урахування інструментів, що не підлягають дефолту) (<i>Net international investment position excluding non-defaultable instruments</i>)	% ВВП	Євростат	BoP; Нацрахунки
Чисте кредитування/запозичення (поточний та капітальний рахунки) (<i>Net lending/borrowing (Current plus capital account)</i>)	% ВВП	Євростат	BoP; Нацрахунки
Чисте сальдо торгівлі енергоносіями (<i>Net trade balance of energy products</i>)	% ВВП	Євростат	International Trade; Нацрахунки
Реальний ВВП на одну особу (<i>Real GDP per capita</i>)	євро	Євростат	Нацрахунки

Індикатор	Одиниця виміру	Джерело даних	Статистична база
Валове нагромадження основного капіталу (<i>Gross fixed capital formation</i>)	% ВВП	Євростат	Нацрахунки
Валові внутрішні витрати на дослідження і розробки (<i>Gross domestic expenditure on R&D</i>)	% ВВП	Євростат	R&D дані; Нацрахунки
Частка на світовому ринку експорту (<i>Export market share (% of world exports)</i>)	Зміна за 3 роки, %	Євростат/IMF	BoP
Продуктивність праці (на відпрацьовану годину) (<i>Labour productivity (per hour worked)</i>)	Зміна за 1 рік, %	Євростат	Нацрахунки
Диференціал базової інфляції щодо зони євро (<i>Core inflation differential vis-à-vis the euro area</i>)	в.п.	Євростат	HICP
Борг домогосподарств, консолідований (<i>Household debt (+NPISH), consolidated</i>)	% валового доходу	Євростат	Нацрахунки (фінрахунки)
Частка непрацюючих кредитів у внутрішніх і зовнішніх банках (<i>Gross non-performing loans of domestic and foreign entities</i>)	% валових позик	ЄЦБ	CBD
Коефіцієнт достатності капіталу 1 рівня в банківському секторі (<i>Tier-1 capital ratio of banking sector</i>)	% активів з урахуванням ризику	ЄЦБ	CBD
Рентабельність власного капіталу банківського сектору (<i>Return on equity of banking sector</i>)	%	ЄЦБ	CBD
Стандартизоване співвідношення цін на житло до доходів (<i>Standardised house price-to-income ratio</i>)	Співвідношення до середнього з 2000 року	Євростат	Real estate statistics; NA
Дозволи на будівництво (<i>Building permits</i>)	м ² на 1000 осіб	Євростат	STS
Довгострокове безробіття (<i>Long-term unemployment rate</i>)	% робочої сили віком 15–74	Євростат	EU-LFS

Індикатор	Одиниця виміру	Джерело даних	Статистична база
Рівень молодіжного безробіття (<i>Youth unemployment rate</i>)	% робочої сили віком 15–24	Євростат	EU-LFS
Рівень зайнятості (<i>Employment rate</i>)	% усього населення віком 20–64	Євростат	EU-LFS
Молодь, яка не працює, не навчається і не проходить підготовку (<i>Young people neither in employment nor in education or training</i>)	% населення віком 15–29	Євростат	EU-LFS
Особи, які перебувають за межею бідності або соціального виключення (<i>People at risk of poverty or social exclusion</i>)	% загальної чисельності населення	Євростат	EU-SILC
Особи, які перебувають за межею бідності після соціальних трансфертів (<i>People at risk of poverty after social transfers</i>)	% загальної чисельності населення	Євростат	EU-SILC
Матеріально та соціально знедолені особи (<i>Severely materially and socially deprived people</i>)	% загальної чисельності населення	Євростат	EU-SILC
Особи, що проживають у домогосподарствах із дуже низькою інтенсивністю праці (<i>People living in households with very low work intensity</i>)	% населення віком 0–64	Євростат	EU-SILC

Примітка: *BoP* – платіжний баланс; *CBD* – консолідовані банківські дані; *FDI* – прямі іноземні інвестиції; *HICP* – гармонізований індекс споживчих цін; *LFS* – обстеження робочої сили; *NPISH* – некомерційні інституції, що обслуговують домогосподарства; *SILC* – статистика щодо доходів та умов життя; *STS* – короткострокова бізнес-статистика; *pps* – відсоткові пункти.

Джерело: 2026 European Semester: Alert Mechanism Report – Statistical Annex, https://commission.europa.eu/document/download/bb313c6b-22fa-4cc0-8e8f-0f14a660a037_en?filename=SWD_2025_900_2_EN.pdf

Для всіх індикаторів Єврокомісія визначає орієнтири (benchmarks), які дозволяють оцінити ризики та вразливості в державах-членах ЄС. Фактично йдеться про знаходження дисбалансів, які нагально важливо виправляти, щоб не допустити криз та реалізації ризиків. Технічний інструментарій нагляду включає складне математичне моделювання, зокрема використання динамічних моделей загальної

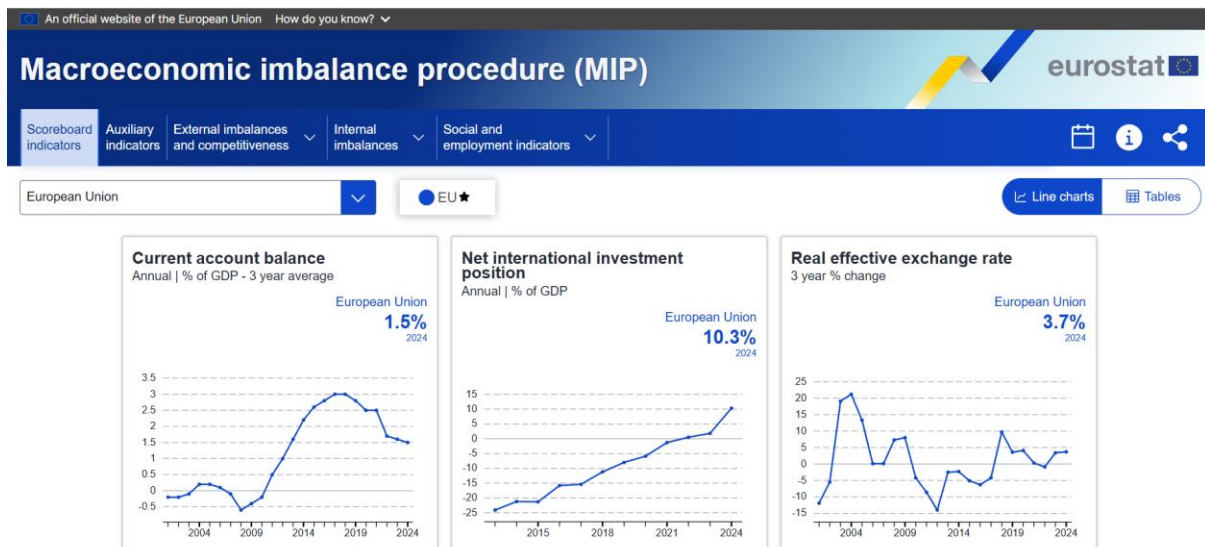
рівноваги (наприклад, модель QUEST), для оцінки ефектів переливу (spillovers) та прогнозування впливу структурних реформ на макрофінансову стабільність

Для якісної інтерпретації даних уряду необхідно розвивати систему спеціальних орієнтирів (benchmarks), які використовує Єврокомісія для розрахунку «норм» поточних рахунків та рівнів заборгованості приватного сектору, з урахуванням фундаментальних характеристик української економіки.

Індикатори для Процедури макроекономічних дисбалансів оприлюднюються в зручній графічній та табличній формі на сайті Євростату для ЄС, для зони євро, а також в розрізі всіх держав-членів ЄС (див. Рисунок 1). При цьому дані подаються окремо для кожної з категорій індикаторів:

- ✓ Scoreboard indicators – індикатори моніторингу ПМД;
- ✓ Auxiliary indicators – допоміжні індикатори;
- ✓ External imbalances and competitiveness – зовнішні дисбаланси та конкурентоспроможність;
- ✓ Internal imbalances – внутрішні дисбаланси;
- ✓ Social and employment indicators – соціальні індикатори та індикатори зайнятості.

Рисунок 1: ПМД на Євростаті

Джерело: Євростат, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/dashboard/macro-economic-imbalance-procedure/#/>

Україна має адаптувати свої статистичні та аналітичні потужності для використання цих інструментів при підготовці національних звітів. Розділ статистики з Процедури макроекономічних дисбалансів варто додати на сайті Держстату. Він має бути ідентичним до структури відповідного

розділу на сайті Євростату. Було б зручно, якби відповідний розділ був фактично дзеркалом відповідного розділу Євростату, а не подавав лише дані для України.

Звіт механізму попередження (Alert Mechanism Report)

[Звіт механізму попередження](#) (Alert Mechanism Report, AMR) є відправною точкою щорічного циклу Процедури макроекономічних дисбалансів. Цей документ публікується Європейською комісією наприкінці календарного року (зазвичай у листопаді) одночасно зі Щорічним оглядом сталого зростання (Annual Sustainable Growth Survey) у межах осіннього пакета Європейського семестру. Основним інструментом аналізу у Звіті механізму попередження є таблиця індикаторів (scoreboard), про яку йдеться нижче. При цьому економічне читання Таблиці індикаторів (Scoreboard) у межах Звіту не є механічним чи автоматичним процесом, оскільки Єврокомісія застосовує експертне судження для врахування взаємозв'язків між різними макроекономічними змінними

Аналіз у Звіті механізму попередження не обмежується лише формальною таблицею індикаторів. Комісія також враховує інші економічні та фінансові індикатори, які не включені до Таблиці індикаторів, але можуть бути важливими для розуміння економічної ситуації в конкретній країні. Оцінка будується на наявному аналізі, що є частиною ПМД, включаючи попередні поглиблені огляди, звіти про прогрес та моніторинг виконання рекомендацій.

Звіт має виражений прогнозний характер. Хоча він базується на фактичних даних за попередній рік, оцінка завжди враховує прогнози економічного розвитку на наступні два-три роки. Це дозволяє виявляти потенційні ризики на ранніх стадіях, ще до того, як вони стануть стійкими та почнуть призводити до тривалих негативних змін.

На основі проведеного аналізу Звіт механізму попередження визначає країни, які потребують проведення поглибленого огляду (In-Depth Review, IDR) з боку Комісії. Поглиблений огляд має на меті детально оцінити, як розвиваються макроекономічні ризики у відповідній країні, та визначити наявність дисбалансів (imbalances) або надмірних дисбалансів (excessive imbalances). Перевищення порогових значень індикаторів у таблиці індикаторів не є автоматичною підставою для призначення поглибленого огляду — рішення приймається Комісією на основі комплексної економічної оцінки з урахуванням специфіки кожної країни.

Таким чином, Звіт механізму попередження виконує функцію раннього виявлення потенційних проблем в економіках держав-членів, дозволяючи своєчасно ініціювати більш детальний аналіз та запобігти поглибленню дисбалансів до кризового рівня.

Поглиблені огляди (In-Depth Reviews)

Поглиблені огляди, які є невіддільною частиною звітів за країнами у межах Європейського семестру, готуються для країн, які визначені у щорічному Звіті механізму попередження як такі, що потребують детальнішого вивчення макроекономічної ситуації. У виняткових випадках несподіваних економічних шоків Єврокомісія може ініціювати підготовку позапланових оглядів.

Основне завдання поглиблених оглядів полягає у з'ясуванні характеру економічних проблем та визначенні їх масштабу. При проведенні аналізу Єврокомісія бере до уваги попередні рекомендації Ради ЄС та зобов'язання, які взяла на себе відповідна країна. За результатами поглибленого огляду Єврокомісія може дійти одного з чотирьох висновків щодо стану економіки країни:

- відсутність дисбалансів;
- дисбаланси;
- надмірні дисбаланси;
- надмірні дисбаланси з коригувальними діями (поки не використовувалась).

Залежно від результатів оцінки, країни з виявленими дисбалансами підпадають під режим посиленого моніторингу (Specific monitoring), інтенсивність якого залежить від серйозності проблем.

Визначення «надмірності» дисбалансів за результатами огляду ґрунтується на комплексній оцінці за трьома критеріями: тяжкість (gravity - рівень накопичених боргів чи вразливостей), еволюція (evolution - динаміка дисбалансу) та політична відповідь (policy response - наскільки ефективними є заходи уряду щодо коригування ситуації).

Ключовим фактором оцінки є здатність економіки до адаптації, що передбачає аналіз гнучкості ринків праці та продукції, а також спроможності країни витримувати зовнішні шоки без значних соціальних втрат. Важливо також оцінювати, чи не виникають дисбаланси внаслідок специфічних фіскальних ризиків, оскільки в таких випадках основним інструментом нагляду має залишатися Пакт стабільності та зростання, а не ПМД.

Аналітична база поглиблених оглядів ґрунтується на використанні широкого спектра кількісних інструментів, що дозволяють виявити першопричини дисбалансів та оцінити їхню стійкість². Ключовим інструментом є динамічна модель загальної рівноваги QUEST, за допомогою якої Єврокомісія аналізує причинно-наслідкові зв'язки між економічними змінними та оцінює вплив структурних реформ або зовнішніх шоків на макроекономічну стабільність.

Оцінка дисбалансів у межах огляду передбачає порівняння фактичних даних зі спеціальними економічними орієнтирами (benchmarks). Зокрема, аналіз поточного рахунку включає розрахунок «норм», що базуються на фундаментальних індикаторах економії та інвестицій, а також визначення рівнів, необхідних для стабілізації чистої міжнародної інвестиційної позиції. Аналогічні підходи застосовуються для оцінки бенчмарків заробітної плати, щоб визначити, чи відповідає її ріст продуктивності праці та чи не створює це ризиків для зовнішньої конкурентоспроможності. Окремим критично важливим елементом Поглибленого огляду є аналіз стійкості державного боргу (DSA) та оцінка «ефектів переливу» (spillovers).

Для України Поглиблені огляди, які готує Єврокомісія, означають необхідність розбудови аналітичної спроможності для фахового діалогу щодо звітів Єврокомісії у випадку підготовки таких звітів щодо України. Зокрема українська сторона повинна бути готова професійно обговорювати виявлені ризики із Єврокомісією, а також готувати національні плани коригувальних заходів.

Посилений моніторинг (Specific monitoring)

Посилений моніторинг застосовується до країн, які за результатами поглибленого огляду отримали висновок про наявність «дисбалансів» або «надмірних дисбалансів». Інтенсивність та спрямованість моніторингу адаптується залежно від характеру та серйозності виявлених проблем у кожній конкретній країні. Такий моніторинг є формою інтенсифікованої взаємодії між Європейською комісією та національними органами влади, метою якої є допомога країнам ЄС у вирішенні

² The Macroeconomic Imbalance Procedure. Rationale, Process, Application: A Compendium, European Union, Institutional Paper 039 | November 2016, https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/macroeconomic-imbalance-procedure-rationale-process-application-compedium_en

макроекономічних дисбалансів, які можуть негативно вплинути на їхню власну економічну стабільність або на стабільність Єврозони чи ЄС загалом.

Практично посилений моніторинг передбачає проведення місій представників Європейської комісії до відповідних країн ЄС, а також підготовку регулярних звітів про стан справ. Ці звіти охоплюють як поточні економічні тенденції, так і прогрес у впровадженні рекомендованих політичних заходів. Така систематична взаємодія дозволяє оперативнo відстежувати зміни в економічній ситуації та своєчасно коригувати підходи до розв'язання проблем.

З 2016 року сфера застосування цього інструменту була розширена на всі країни з будь-якими виявленими дисбалансами (раніше фактично стосувалась лише країн з «надмірним дисбалансом»). Така зміна підвищила ефективність превентивної частини Процедури макроекономічних дисбалансів. Водночас часто рекомендації є досить загальними.³

Важливо зазначити, що останні окремі звіти з посиленого моніторингу (Specific Monitoring Reports), які представлені на сайті Єврокомісії, датуються листопадом-груднем 2019 року. Після цього інформація про посилений моніторинг була інтегрована у щорічні звіти країн ([Country Reports](#)) та [Специфічні для країн рекомендації](#) (Country-Specific Recommendations, CSRs) у рамках Європейського семестру.

Специфічні для країн рекомендації виконують ширшу функцію, ніж просто формальні настанови. Вони є основою для структурованого діалогу між різними рівнями влади та зацікавленими сторонами. До цього процесу залучаються не лише центральні уряди держав-членів, а й соціальні партнери (профспілки та організації роботодавців), місцеві та регіональні органи влади, а також релевантні організації громадянського суспільства. Обговорення зосереджуються на виконанні наявних рекомендацій, розробці поточних або майбутніх політичних дій для вирішення виявлених викликів та пошуку можливостей для подальшого економічного зростання і соціального прогресу. Коли у державі-члені виявлено надмірні макроекономічні дисбаланси, ці питання обов'язково включаються до подальших обговорень.

Режим посиленого моніторингу передбачає активне залучення широкого кола стейкхолдерів, включаючи соціальних партнерів, представників бізнес-асоціацій та

³ Детальніше див.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/773695/ECTI_IDA\(2025\)773695_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2025/773695/ECTI_IDA(2025)773695_EN.pdf)
 Висновки Ради ЄС щодо МІР за 2025 рік <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10338-2025-INIT/en/pdf>

національний парламент, для створення консенсусу щодо необхідних реформ. Процес включає регулярні наглядові місії Європейської комісії, під час яких проводиться оцінка прогресу у впровадженні конкретних специфічних для країни рекомендацій (CSRs) та підготовка звітів, що оприлюднюються для забезпечення прозорості. Це дозволяє підтримувати політичну власність (ownership) на реформи та гарантувати, що вжиті заходи відповідають масштабам виявлених вразливостей.

Процедура надмірного дисбалансу (Excessive Imbalance Procedure)

[Процедура надмірного дисбалансу](#) є посиленним механізмом нагляду, який може бути використаний для країн, у яких виявлено надмірні макроекономічні дисбаланси і які не досягли прогресу у виконанні рекомендацій. Цей інструмент є кінцевим рівнем втручання у рамках Процедури макроекономічних дисбалансів і спрямований на забезпечення дотримання країнами своїх зобов'язань з виправлення економічних дисбалансів.

Якщо за результатами поглибленого огляду у країні виявлено надмірні дисбаланси, Європейська комісія може рекомендувати Раді ЄС вимагати від відповідної країни подання плану коригувальних дій. Цей план має детально описувати конкретні заходи для розв'язання виявлених проблем та встановлювати чіткі часові рамки для їх виконання.

Плани коригувальних дій затверджуються Радою ЄС. Після затвердження плану Єврокомісія та Рада ЄС здійснюють постійний моніторинг його виконання та прогресу у виправленні надмірних дисбалансів. Процедура надмірного дисбалансу припиняється лише після того, як країна успішно усуне виявлені дисбаланси.

Для держав-членів Євросони передбачено можливість застосування санкцій у разі систематичного невиконання вимог (Регламент №1174/2011). Зокрема, країни Євросони, які неодноразово не подають планів коригувальних дій, які Рада ЄС вважає достатніми, або не виконують затверджені плани, можуть зіткнутися з фінансовими санкціями, включаючи штрафи. Цей механізм забезпечення виконання є важливим елементом стримування та стимулювання країн до проведення необхідних реформ. При цьому санкції стосуються саме держав зони євро, оскільки наслідки кризи в цих державах є суттєвими для всіх держав зони євро. Натомість наразі санкції для держав-членів ЄС, які зберегли незалежну монетарну політику відсутні.

На практиці Процедура надмірного дисбалансу не застосовувалась, адже макроекономічні дисбаланси, як правило, отримували врегульовувались у щорічних рекомендаціях Ради ЄС та в рамках Процедури надмірного дефіциту.

Роль інституцій ЄС у ПМД

Процедура макроекономічних дисбалансів передбачає чітко визначені ролі для ключових інституцій ЄС, що забезпечує ефективність моніторингу та прийняття рішень.

Європейська комісія відіграє центральну роль у технічному та аналітичному супроводі процедури. Єврокомісія здійснює щорічний моніторинг економічних індикаторів держав-членів, готує Звіт механізму попередження та визначає країни, які потребують поглибленого огляду. На основі проведеного аналізу вона розробляє проекти специфічних для країн рекомендацій, у яких пропонує конкретні заходи для виправлення виявлених дисбалансів. Крім того, Єврокомісія проводить фактологічні місії до держав-членів у рамках посиленого моніторингу та готує регулярні звіти про прогрес у виконанні рекомендацій. У випадку виявлення надмірних дисбалансів саме Єврокомісія може рекомендувати Раді ЄС ініціювати Процедуру надмірного дисбалансу.

Рада Європейського Союзу виконує функції політичного прийняття рішень та затвердження. Після отримання пропозицій від Єврокомісії Рада ЄС обговорює проекти специфічних для країн рекомендацій, при цьому держави-члени мають можливість надавати коментарі та пропонувати зміни до рекомендацій, що стосуються їхніх країн. У червні-липні Рада ЄС офіційно приймає остаточні рекомендації для кожної держави-члена. Вона також відповідає за затвердження планів коригувальних дій у рамках Процедури надмірного дисбалансу та здійснює моніторинг їх виконання спільно з Єврокомісією. Для країн Єврозони Рада ЄС також має повноваження застосовувати санкції у разі систематичного невиконання зобов'язань. На практиці роль Ради ЄС у ПМД порівняно з іншими аспектами Європейського семестру є доволі обмеженою. Йдеться насамперед про схвалення рекомендацій для країн ЄС, які можуть включати рекомендації щодо макроекономічних ризиків, та формальне схвалення висновків Єврокомісії щодо виявлених ризиків.

Європейська рада, яка об'єднує глав держав та урядів країн-членів ЄС, надає політичне схвалення (endorsement) загальним стратегічним напрямом економічної політики. У березні Європейська рада схвалює проєкт рекомендацій Ради ЄС щодо економічної політики Єврозони та надає спільні рекомендації для підготовки середньострокових фінансальних структурних планів.

Така багаторівнева система взаємодії між інституціями забезпечує баланс між технічною експертизою Комісії, політичною легітимністю рішень через Раду ЄС та стратегічним керівництвом з боку Європейської ради, що є важливим для ефективного функціонування Процедури макроекономічних дисбалансів.

Уряду потрібно обов'язково відображати рекомендації з коригування дисбалансів в середньострокових фінансних структурних планах. Відповідно, це потрібно передбачити в регулюванні підготовки таких планів.

Роль держав-членів та національні механізми координації

Держави-члени ЄС несуть основну відповідальність за практичне виконання специфічних для країн рекомендацій, наданих Радою ЄС, та виправлення виявлених макроекономічних дисбалансів. Саме національні уряди мають імплементувати рекомендації через конкретні структурні реформи, зміни законодавства та коригування економічної політики. Держави-члени мають враховувати специфічні для країн рекомендації та загальні рекомендації щодо економічної політики Євросоюзу у своїх середньострокових фінансних структурних планах, у яких держава детально описує графік та зміст реформ, спрямованих на зміцнення стійкості економіки та подолання вразливостей. Вони також повинні регулярно звітувати про прогрес у виконанні рекомендацій.

Європейський Союз визначає, які саме дисбаланси потрібно виправити, але держави-члени зберігають значну свободу у виборі конкретних інструментів та методів досягнення цих цілей, що відповідає принципу субсидіарності. Отже, в цілому, конкретні структурні реформи, рекомендовані в рамках ПМД, вимагатимуть відповідних змін на національному рівні. Наприклад, якщо рекомендації стосуються реформи пенсійної системи, це потребує змін у пенсійному законодавстві; реформа ринку праці вимагає змін у трудовому кодексі; податкові реформи потребують коригування податкового законодавства.

Держави-члени забезпечують транспарентність та правдивість даних, що є основою для нагляду. Відповідно до регламентів, **країни мають гарантувати професійну незалежність національних статистичних органів** та надавати Європейській комісії повну і коректну інформацію під час наглядових місій. У разі відкриття Процедури надмірного дисбалансу держава зобов'язана самостійно розробити План коригувальних дій (Corrective Action Plan), визначивши в ньому пріоритетні заходи та чіткі терміни їх виконання, що забезпечує політичну відповідальність за результат на національному рівні.

Важливою частиною процедури є **структурований діалог всередині відповідної держави-члена ЄС із залученням національних парламентів та соціальних партнерів**. Процедура макроекономічних дисбалансів вимагає, щоб уряди не просто виконували вказівки ЄС, а будували внутрішній консенсус щодо необхідних змін у сфері ринку праці, продукції, послуг чи фінансового сектору. Це включає активну взаємодію з бізнес-асоціаціями, профспілками та громадянським суспільством, оскільки ефективність коригування дисбалансів залежить від того, наскільки запропоновані заходи враховують національні особливості систем формування заробітної плати та соціального захисту.

Для ефективною координації виконання рекомендацій ЄС держави-члени створюють різні організаційні структури на національному рівні. Вони, як правило, є загальними для координації широкого набору аспектів взаємодії з ЄС. Моделі координації суттєво відрізняються залежно від адміністративних традицій та політичних систем країн. Можна виділити кілька типових моделей координації, які є характерними для різних держав.

Міжвідомчі комітети/ради при уряді:

- Франція: Comité interministériel pour les affaires européennes (Міжвідомчий комітет з європейських справ), очолюється Прем'єр-Міністром.
- Німеччина: Koordinierung bei europäischen Angelegenheiten – координація через Федеральне міністерство фінансів за участі інших профільних міністерств.
- Італія: Nucleo di Valutazione e Analisi per la Programmazione (NUVAP) – підрозділ при Департаменті з питань розвитку. NUVAP відповідає за оцінювання інвестиційної ефективності та стратегічне планування.

Профільні департаменти в міністерстві фінансів:

- Більшість країн має спеціальні департаменти або управління в міністерстві фінансів, які координують підготовку національних планів та виконання CSRs. Прикладом є відділи європейської координації, відділи макроекономічної політики. За такої моделі в міністерстві фінансів створюються спеціалізовані департаменти або управління з європейської координації та макроекономічної політики. Така модель є логічною, оскільки багато рекомендацій ПМД стосуються фіскальної політики та управління державними фінансами.

Секретаріати при прем'єр-міністрі / апарат уряду:

- Деякі країни віддають координаційну функцію безпосередньо в офіс глави уряду для підвищення міжвідомчої координації. Така модель підвищує міжвідомчу координацію та політичний вплив.

Робочі групи:

- Тимчасові або постійні міжвідомчі робочі групи, які збираються для координації підготовки конкретних документів.
- Зазвичай включають представників ключових міністерств: фінансів, економіки, праці, соціальної політики.

Також до моніторингу в межах ПМД можуть долучатись спеціалізовані агенції, зокрема:

- Словаччина: Council for Budget Responsibility (незалежна фіскальна рада, яка також здійснює аналітичну підтримку процесів фіскального моніторингу та оцінки виконання бюджетної політики).
- Нідерланди: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (незалежна аналітична установа) має ширші функції та залучена не лише до моніторингу, але й прогнозування та економічного аналізу.

Типовий склад координаційних структур зазвичай включає представників міністерства фінансів (головний координатор), міністерства економіки, міністерства праці та соціальної політики, національного банку, статистичної служби та постійного представництва при ЄС. Функції таких структур охоплюють координацію підготовки національних планів, збір інформації від різних міністерств для звітності перед Європейською комісією, моніторинг виконання рекомендацій, організацію обов'язкових консультацій з соціальними партнерами, місцевою владою та організаціями громадянського суспільства, а також забезпечення узгодженості між різними сферами економічної та соціальної політики. Ця багаторівнева система взаємодії між європейськими інституціями та національними органами влади є ключовою для ефективного функціонування Процедури макроекономічних дисбалансів та досягнення макроекономічної стабільності в Європейському Союзі.

Висновки

Запровадження Процедури макроекономічних дисбалансів в Україні є невід'ємною частиною процесу європейської інтеграції та стратегічним інструментом забезпечення довгострокової макрофінансової стабільності. Важливо розуміти, що Єврокомісія намагається зробити свій моніторинг в рамках ПМД більш ніж

формальним механічним моніторингом статистичних індикаторів. ПМД вбачається корисною для аналізу та прогнозного оцінювання економічних вразливостей держав-членів, при цьому зберігаючи порівнюваність аналізу між різними країнами. Основним викликом для уряду є розбудова необхідної спроможності для фахового діалогу з Європейською комісією в межах Поглиблених оглядів. Кінцевою метою Процедури є не просто фіксація відхилень від порогових значень, а вчасне виявлення та корекція внутрішніх і зовнішніх дисбалансів, щоб запобігти їх перетворенню на системні кризи.

Хоча регламенти ПМД №1176/2011 та №1174/2011 мають пряму дію і не потребують перенесення в національне законодавство, їх ефективне впровадження вимагає створення чіткої інституційної інфраструктури всередині країни. При цьому ПМД переважно не вимагає окремих зусиль від урядів держав-членів ЄС поза межами загальної підготовки до участі в Європейському семестрі, хоча, звичайно, необхідна фахова участь у діалозі з ЄК в рамках ПМД. Так, Україна має адаптувати свої бюджетні та стратегічні цикли до графіка Європейського семестру, забезпечивши повну інтеграцію специфічних для країни рекомендацій (CSRs) у середньострокові фінансові структурні плани.

Успіх ПМД залежатиме від забезпечення принципу «національної власності» (ownership) на реформи, що передбачає не лише технічну роботу міністерств, а й структурований діалог із залученням соціальних партнерів, парламенту та інших стейкхолдерів. Таким чином, процедура має стати не просто додатковим звітуванням, а й центральним елементом координації економічної політики, що дозволить Україні синхронізувати темпи свого розвитку із загальноєвропейськими цілями стабільності

Отже, роль України у ПМД:

1. *Впровадження рекомендацій.* Україна буде відповідати за впровадження специфічних для неї рекомендацій через конкретні заходи, реформи та зміни законодавства. Зокрема Уряд України буде готувати середньострокові фінансові структурні плани, в яких має відобразити рекомендації Ради ЄС, зокрема ті, що стосуються макроекономічних дисбалансів.
2. *Діалог з Європейською Комісією.* Під час місій, посиленого моніторингу та робочого діалогу українські органи влади повинні будуть взаємодіяти з представниками Комісії, надавати пояснення та коментарі до попередніх висновків Комісії.
3. *Забезпечення якості даних для ПМД.* Україна повинна приділяти посилену увагу до якості даних, які використовуються як індикатори для ПМД. Для контролю якості передбачені періодичні звіти самооцінки щодо якості даних

для ПМД за широкими категоріями статистики, що використовується в ПМД.⁴ В Україні такі звіти будуть подавати НБУ (щодо платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції, фінансових рахунків інституційних секторів) та Держстат (щодо ринку праці та статистики цін на житло). Також передбачені періодичні інформаційні візити країн-членів спільно з представниками Євростату та Європейського центрального банку. У разі виявлення недоліків у статистиці щодо ПМД під час візитів готуються рекомендації по їх виправленню та відстежується їх виконання. Тут варто відзначити що це відбувається у рамках адміністративної співпраці, а не прямих вимог законодавства ЄС.

4. *Звітність про прогрес.* Уряд України повинен буде регулярно звітувати про виконання рекомендацій та досягнутий прогрес в рамках загальних процедур Європейського семестру, зокрема щорічних звітів про виконання структурного плану, а також у випадку наявності звіти з виконання специфічних рекомендацій, які надаються в межах ПМД.

Рекомендації ЄС не є юридично обов'язковими для держав-членів (крім випадків, коли залучена Процедура надмірного дисбалансу з планом коригувальних дій для Єврозони). Вони мають характер "soft law" – м'якого права, оскільки вони фактично означають:

- політичний тиск та значні репутаційні витрати;
- невиконання може вплинути на доступ до фінансування ЄС;
- для країн Єврозони є санкції.

Рекомендації

Оскільки регламенти ЄС з визначення та регулювання ПМД є актами прямої дії, вони не потребують транспонування в національне право, проте вимагають адаптації внутрішнього законодавчого поля для реалізації реформ. Це означає, що держава має на рівні законів та підзаконних актів визначити наступне:

- 1. Інституційна інфраструктура.** Україні доцільно визначити єдиний орган державної влади, відповідальний за взаємодію з Європейською комісією в рамках Європейського семестру в тому числі для ПМД. У випадку України координатором могло б виступати Міністерство фінансів, як в багатьох державах-членах ЄС. Водночас може бути також створена координаційна рада при Кабінеті Міністрів, яка

⁴ <https://www.cmf.org/main-topics/mip-quality>

об'єднуватиме представників ключових економічних міністерств, НБУ, Держстату та профільних відомств.

2. Адаптація бюджетного процесу. Календар підготовки основних документів має бути приведений у відповідність до графіка Європейського семестру, що передбачає узгодження параметрів Державного бюджету та фіскальних пріоритетів із європейськими інституціями до їх остаточного затвердження на національному рівні. Це вимагає коригування Бюджетного кодексу для забезпечення можливості подання середньострокових фіскальних структурних планів до кінця квітня щороку та інтеграції специфічних для країн рекомендацій у бюджетне планування. Крім того, необхідно узгодити процедури підготовки проекту Державного бюджету з вимогами ПМД, зокрема щодо врахування рекомендацій Ради ЄС та результатів поглиблених оглядів. Це дозволить врахувати потенційні рекомендації, надані Україні для усунення макроекономічних ризиків, у бюджетному процесі та середньостроковій економічній політиці.

3. Адаптація у сфері статистики. Адаптація законодавства України до правил ЄС дозволить Єврокомісії проводити аналіз макроекономічних ризиків на основі гармонізованих правил формування статистичних індикаторів. Так, Єврокомісія проводить моніторинг насамперед на основі даних, переданих національними статистичними службами до Євростату, і при проведенні глибинних досліджень окремих країн також використовує власну аналітику та публічні дані. Тому загалом підготовка сфери статистики до участі України в ПМД не вимагає додаткових зусиль порівняно із зобов'язаннями України по адаптації законодавства в цій сфері. Втім після того, як українська статистика буде розраховувати всі необхідні індикатори за правилами ЄС доцільно буде зробити тестовий розрахунок індикаторів для виявлення можливих аномалій у даних. Також НБУ та Держстату необхідно буде підготувати звіти по самооцінці статистики для цілей ПМД.

Україні варто інвестувати в навчання державних службовців роботі з інструментами ПМД, включаючи методології розрахунку індикаторів, підготовку аналітичних звітів та взаємодію з європейськими інституціями. Фахові державні службовці зможуть ліпше взаємодіяти з Єврокомісією в межах Європейського семестру, розробляти потрібні плани та звіти, а також ефективно реагувати на виявлені дисбаланси. Це може здійснюватися через програми *twinning* з країнами ЄС, які мають успішний досвід управління макроекономічними дисбалансами, або через залучення експертів Єврокомісії для консультацій. Крім того, аналітичні підрозділи українських міністерств та відомств потребують посилення спроможності для проведення макроекономічного аналізу на рівні, очікуваному в рамках ПМД. Це включає як технічні навички роботи з макроекономічними моделями, так і розуміння специфіки європейських процедур нагляду.

Важливо, що підготовка до участі в Європейському семестрі вимагає створення необхідної інфраструктури та відчутних зусиль. Витрати включають створення та оснащення координаційних структур (міжвідомчі робочі групи, аналітичні підрозділи), модернізацію статистичних систем та гармонізацію методологій збору даних з європейськими стандартами, навчання державних службовців та залучення міжнародних експертів для консультацій, а також розвиток ІТ-інфраструктури для автоматизованого моніторингу індикаторів та обміну даними з європейськими інституціями. Втім, як ми зазначали вище, підготовка до участі в ПМД є переважно частиною ширших зусиль щодо впровадження Європейського семестру та адаптації законодавства у сфері статистики й не вимагає великої кількості кроків, що стосуються лише ПМД.

Для успішної підготовки до участі в Європейському семестрі, зокрема у Процедурі макроекономічних дисбалансів, Україні необхідна чітка поетапна дорожня карта з конкретними віхами та відповідальними органами.

Додаток

Розклад Європейського семестру

(Переклад розкладу з [сайту](#) Європейської комісії).

Хронологія Європейського семестру

Семестр дотримується чіткого графіка. На додаток до формальних кроків, описаних нижче, Європейська комісія веде регулярний діалог з державами-членами та зацікавленими сторонами протягом усього року.

Листопад

Осінній пакет Європейського семестру

Цикл Європейського семестру починається в листопаді, коли Європейська комісія представляє осінній пакет Європейського семестру. Це визначає загальні соціальні та економічні пріоритети та надає державам-членам політичні рекомендації на майбутній період.

Осінній пакет зазвичай включає:

- **Щорічний огляд сталого зростання**, що визначає загальні пріоритети економічної політики, політики зайнятості та соціальної політики для Європейського Союзу на наступні 12-18 місяців, як оцінено Європейською комісією;
- **Висновки щодо проєктів бюджетних планів** держав-членів Євросоюзу, що надають оцінку Комісії того, наскільки проєкти бюджетів держав-членів на наступний рік відповідають фіскальним економічним правилам ЄС. Включає загальне повідомлення;
- **Пропозицію рекомендації Ради щодо економічної політики Євросоюзу**, що надає політичні поради державам-членам Євросоюзу з питань, які впливають на функціонування Євросоюзу в цілому;
- **Звіт механізму попередження**, спрямований на виявлення, запобігання та виправлення макроекономічних дисбалансів, які перешкоджають належному функціонуванню економік держав-членів, Економічного та валютного союзу або Союзу в цілому;
- **Звіти про моніторинг після завершення програми**, які оцінюють спроможність погашення боргів держав-членів, які скористалися програмами фінансової допомоги;

- **Пропозицію спільного звіту про зайнятість**, який аналізує ключові події у сфері зайнятості та соціальні події в ЄС разом із політичними відповідями національних урядів.

Осінній пакет

Січень-березень

Рада приймає висновки та рекомендації

Документи осіннього пакета надсилаються до Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу.

Між січнем та лютим Рада обговорює та приймає висновки щодо щорічного огляду сталого зростання та звіту механізму попередження. Вона також схвалює, можливо з поправками, проект рекомендації Ради для Єврозони. Рекомендація потім подається до Європейської ради.

У березні Рада приймає спільний звіт про зайнятість з висновками. Європейська рада схвалює проект рекомендації Ради щодо економічної політики Єврозони. На цій основі лідери ЄС надають спільні рекомендації для середньострокових фінансальних структурних планів, які мають бути подані у квітні. Додатково Комісія пропонує рекомендації з фінансальної політики для інформування про підготовку цих національних планів.

Європейський парламент також обговорює щорічний огляд сталого зростання з можливістю публікації власного звіту з ініціативи.

Квітень

Держави-члени подають свої політичні плани для оцінки

До кінця квітня держави-члени подають свої середньострокові фінансальні структурні плани або відповідні річні звіти про прогрес до Комісії для оцінки. Ці документи окреслюють багаторічний шлях чистих видатків, спрямований на зменшення національного боргу або підтримання його на розумних рівнях. Структурні плани також детально описують реформи та державні інвестиції, які країни мають намір прийняти для підвищення стійкості та зростання, та вирішення ключових викликів, визначених у контексті Європейського семестру.

Починаючи з 2024 року, середньострокові фінансальні структурні плани замінили колишні національні програми реформ та програми стабільності/конвергенції в рамках перегляду економічного управління. Плани охоплюють період щонайменше чотири роки, залежно від визначеного терміну в національному законодавстві.

Під час розробки політичних планів або звітів про прогрес держави-члени повинні враховувати рекомендації, видані через специфічні для країн рекомендації (див.

червень-липень), рекомендацію Ради щодо економічної політики Єврозони та додаткові рекомендації з фіскальної політики від Комісії (див. січень-березень).

Травень

Весняний пакет Європейського семестру

Комісія представляє весняний пакет Європейського семестру, який надає економічні та фіскальні рекомендації державам-членам після оцінки середньострокового фіскального структурного плану або відповідного звіту про прогрес.

Весняний пакет зазвичай включає:

- **повідомлення**, що узагальнює основні елементи пакета;
- **звіти країн** для всіх держав-членів, що відображають відповідні економічні та соціальні ситуації;
- **специфічні для країн рекомендації** для всіх держав-членів, що надають рекомендації щодо адекватного реагування на нові та наявні виклики та досягнення ключових політичних цілей;
- **звіти про моніторинг після завершення програми**, які оцінюють спроможність погашення боргів держав-членів, які скористалися програмами фінансової допомоги;
- **пропозиції щодо керівних принципів зайнятості**, що представляє спільні пріоритети для національної політики зайнятості.

Весняний пакет

Червень-липень

Рада ЄС обговорює та приймає специфічні для країн рекомендації

У червні Рада обговорює запропоновані специфічні для країн рекомендації та погоджує остаточну версію. Під час цих обговорень держави-члени можуть надавати коментарі щодо своїх відповідних середньострокових фіскальних структурних планів. Після отримання схвалення від Європейської ради Рада офіційно приймає рекомендації в липні.

Специфічні для країн рекомендації

Серпень-жовтень

Впровадження специфічних для країн рекомендацій на практиці

Держави-члени запрошуються впроваджувати специфічні для країн рекомендації та включати їх до реформ, державних інвестицій та національних бюджетних планів на наступний рік. Держави-члени Єврозони діляться своїми проєктами бюджетів з

Комісією до середини жовтня, перед наступним осіннім пакетом. Комісія оцінює плани відповідно до вимог Пакту стабільності та зростання, узгодженого шляху чистих та специфічних для країн рекомендацій.

Наприкінці року держави-члени завершують свої національні бюджети, враховуючи висновки Комісії щодо проєктів бюджетних планів з нового осіннього пакета.

Після цього Європейський семестр завершується і починається новий цикл.

В подальші періоди — впровадження рекомендацій, наданих в межах Європейського семестру.

Інститут економічних досліджень
та політичних консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01030 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
E-mail: institute@ier.kyiv.ua
<http://www.ier.com.ua>

